

Põhikoolist väljalangevus on sotsiaalne probleem

Euroopa Sotsiaalfondi projekti „Koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu“ (sügis 2009 – kevad 2012) valguses

Tiina Naarits
MTÜ Mahena kriisinõustaja, projektijuht
Tallinna Ülikooli doktorant

Märtsis 2011 ajakirjale Sotsiaaltöö esitatud artikkel. Avaldamata.

Ajakiri avaldas huvi projekti raames läbiviidava uuringu, nii metoodika kui tulemuste vastu, millest saab kirjutada projekti lõppedes. Tegemist on mitmeosalise ja mitmetasandilise uuringuga kahel perioodil. Uuringu läbiviimist teostab Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Esimene uuringupresentatsioon toimus märtsis 2010, kordusuuringu tulemused avaldatakse märtsis 2012, misjärel koostatakse ka põhjalikum artikkel.

Mai kuni juuni 2011 külastab artikli autori kõiki projektis olevaid koole ja keskuseid, et vaadelda senise sisutegevuse tulemusi vahetus keskkonnas ning arutada projektis käsitletud sekkumistechnikate praktilisuse üle, aga ka tugispetsialistide personaalsete praktiliste sekkumisviiside üle. Ringreisist saab ülevaate Mahena veebilehe uudiste lingilt, www.mahena.org, kuhu jooksvalt pannakse esmane teave. Analüüsitud materjal valmib sügiseks 2011.

Iga laps sünnib siia maailma puhta olevusena ja tema enesemääratlus ei ole vaid tema teha, seda mõjutab tema geneetiline pagas ja vahetu kasvukeskkond. Kui lapse käitumine on ühiskonnas kokkulepitud norme aina eitav ja iseenda toimetulekut ohustav, siis on hädapärane muuta sellist olukorda põhjustavaid tegureid, mitte karistada-noomida-häbistada last, kes pole saanud talle vajalikku toetust. Laps vajab raskustes tuge, et mõista, mida suudab ta ise enese aitamiseks teha ning kelle ja mille toel on võimalik taas tunda rõõmu ka koolielust.

Põhikoolist väljalangevus omab mitut sotsiaalse probleemi tasandit. Oluline on mõista, mis toimub raskustesse sattunud õpilasega koolis ja kodus ning mil määral on vaja toimuvat mõjutada, et oleks takistatud koolitoimetuleku häirumine. Teisalt on sama oluline mõista, kas koolis töötavatel täiskasvanutel (pedagoogidel ja tugispetsialistidel) piisab teadmisi ja oskusi õpilast toetavaks tegevuseks tema probleemikäitumise või ohtu sattumise korral, kui see mõjutab õpilase heaolu ning koolis toimetulekut.

Probleemi tõsidus projektimeetme tasandil

On mitmeid riiklikke programme koolist väljalangevuse ohjamiseks. Samuti on Euroopa Sotsiaalfondi meetme „Kooli poolelijätmise vähendamine, haridusele juurdepääsu suurendamine ning õppe kvaliteedi parandamine“ raames rahastatud SA Innove kaudu avatud taotlusvooru kokku 20 projekti, mis samuti on suunatud koolist väljalangevuse ennetamiseks.

Perioodil sügisest 2009 kuni kevadeni 2012 juhivad mõned organisatsioonid koguni kahte nimetatud taotlusvooru projekti: Tartu Ülikool (3), Rocca al Mare Kool (2), Kaagvere Erikool (2), Tartu Linnavalitsus (2). Haridus- ja Teadusministeeriumist on öeldud, et „kõik need projektid peavad toetama õpilase koolis püsimist. Väljalangevuse ennetamine ei ole pelgalt tugiteenuste pakkumisega seotud, vaid sellele peab kaasa aitama kogu koolikorraldus ja õppeprotsess, sh kõik meie riiklikud programmid, õppekavade rakendamine jne.“

On arusaadav, et iga üksiku projekti tegevused ja tulemused on olulised, kui need aitavad vähendada koolist väljalangevust. Olgu siis tähelepanu andekatel või võimetest nõrgematel lastel või pedagoogidel ja tugisüsteemil.

Mahena projekti „Koolist väljalangemise ennetamine õpilaste sotsiaalse toimetuleku tõstmise kaudu“ on kaasatud 50 koolitugispetsialisti Eesti kuuest piirkonnast: Tallinn, Harjumaa,

Pärnumaa, Põlvamaa, Võrumaa, Ida-Virumaa. Töökeelteks on eesti ja vene keel. Projekti fookusgrupi moodustavad 150 õpilast, kelle koolist väljalangemise oht on olnud või on jätkuvalt reaalne. Praktiline tegevus (tugispetsialistide töö fookusgrupi õpilastega ja tugispetsialistide koolitus) toetub projekti käigus läbiviidavatele uuringutele (1 üleriigiline ja 2 fookusgrupi uuringut), mida koordineerib Eesti Avatud Ühiskonna Instituut (edaspidi EAÜI). Kõik tulemused, ka Mahena juhitud projekti lõplikud tulemused selguvad aasta pärast.

Numbrilised näitajad

Euroopa Liidus püstitati Lissaboni strateegiates 2010. aasta üheks eesmärgiks madala haridustasemega (põhiharidus või madalam) mitteõppivate noorte osakaalu, 18-24 a. vanuste eagrupid vähenemine alla 10%. 2006. aastal oli see Euroopa Liidu 27 riigis 15,2% ja Eestis 13,2%, 2008. aastal vastavalt 15,1% ja 14%. Näitajad on väikeste kõikumistega püsinud samal tasemel. Lissaboni strateegia uus periood seab eesmärgid kuni 2020. aastani. Ainuke korduv uueks perioodiks seatud eesmärgidest on madala haridustasemega mitteõppivate 18-24-a noorte osakaalu vähendamine alla 10%. See on ka mõistetav, sest põhihariduse omandamine on edaspidise elu valikuid ja võimalusi oluliselt mõjutav ning eeskätt ühiskonna toimetuleku seisukohalt on vajalik, et oleks võimalikult vähe madala haridustasemega inimesi.

Mahena projektis on samuti vaatluse all põhiharidust alles omandavad õpilased, eeskätt koolikohustusliku ea II ja III kooliastme (4.-6. ja 7.-9. klassi) õpilased, kes on projektis osalevate tugispetsialistide hinnangul koolist väljalangemisohus. Selles projektis on aluseks reaalsed seisukohavõetud koolis, kus on tulnud arutada õpilase võimekust jätkata. Eesmärgiks on uurida, millistes sotsiaalsetes oludes õpiraskustega lapsed Eestis elavad, milliste probleemidega nad kokku puutuvad, millist abi nad vajavad ja millist on nõus vastu võtma.

Olukorra mõistmiseks on vaja vaadata statistilisi andmeid terviklikult. Nii on rõõmustav, et koolikohustuslikus eas põhihariduseta katkestajaid on vähem kui mõned õppeaastad tagasi. Kui 2005/2006 langes põhikoolist välja üle 900 lapse ehk 0,7 protsenti õpilastest, siis eelmisel õppeaastal oli väljalangevus põhikoolist 0,2 protsenti ehk 235 last. Kirjeldatud muutus on silmatorkav ja positiivset arengut lubav. Siiski on ka 235 last on suur kadu ja on vaja tagada, et põhikoolist väljalangejate arv taas ei tõuseks.

Põhihariduseta katkestaja on väljalangeja, kes koolikohustusealisena omandas sõltumata õppevormist põhiharidust, kuid arvati õpilaste nimekirjast välja õppeaasta (01.09-31.08) jooksul enne täisealiseks saamist ning kes ei jätkata põhihariduse omandamist järgmise õppeaasta 10. novembri seisuga.

Kooliaste/ Õppeaasta	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010
2. kooliaste	82; 0,2%; 14,1a	38; 0,1%; 14,8a	25; 0,1%; 14,3a	38; 0,1%; 12,7a
3. kooliaste	723; 1,4%; 17,1a	547; 1,2%; 17,2	338; 0,8%; 17,1a	174; 0,4%; 17,0a
Põhiharidus kokku	849; 0,7%; 16,4a	611; 0,5%; 16,7a	389; 0,3%; 16,4a	235; 0,2%; 15,5a

Põhihariduseta katkestajad koolikohustuslikus eas sõltumata õppevormist: õpilaste arv, katkestajate % vastavas kooliastmes õppinud õpilastest, katkestajate keskmine vanus. Allikas: EHIS

Varasemast erinev on koolikohustuslikus eas põhihariduseta katkestajate vanuse oluline noorenemine. Kui eelnevatel õppeaastatel oli keskmine vanus 16,4-16,7 aastat, siis eelmisel õppeaastal langes see 15,5 aastani. Seejuures katkestas põhihariduse omandamise 2. kooliastmes 38 keskmiselt ainult 12,7 aastat vana last. Koolist väljalangevuse probleemi aktuaalsus püsib, esitades uusi aspekte varasemate kõrvale.

[Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava "Tark ja tegus rahvas" 2009-2012](#) seab eesmärgiks 2013. aastaks jõuda põhikoolist väljalangemise statistikas vähem kui 1%-ni õpilaste arvust. Põhihariduse koondnumbrites on see eesmärk täidetud. Nüüd on põhjust vaadelda kooliastmeid eraldi. Murettekitav on 3. kooliastme, 7.-9. klassi ulatuses jätkuvalt suurem väljalangevus, 2% läheduses.

Võrdluseks on asjakohane tuua teinegi tabel, mis küll ei mõõda kitsalt põhihariduseta noorte hulka, kuid võib sisaldada ka neid, moodustades noorterühma, kellele pööratakse Lissaboni strateegiates tähelepanu juba teist perioodi järjest: *esimese taseme või madalama haridusega õpinguid mittejätkavad noored*, kelleks on 18-24-aastased isikud, kellel on põhiharidus või madalam haridus ja kes ei omanda tasemeharidust ega osale koolituses. Olukorra statistiline muutus on saavutatud 2010. aastal. Silmatorkav on läbi aja meeste oluliselt suurem, kahekordne, aga ka enam suurem arv võrreldes naistega õpingute mittejätkamisel madala haridustaseme korral. Sooline erinevus seab koolist väljalangevusel suuremasse riskirühma noormehed.

Aasta / Mees, naine	2006	2007	2008	2009	2010
Mehed	19,9	21,2	19,7	18,9	15,3
Naised	8,4	7,9	8,7	9,5	7,8
Mehed ja naised	14,3	14,6	14,3	14,3	11,7

%-des, mis näitab osakaalu 18-24-aastaste noorte hulgas. Allikas: Eesti Statistikaameti kodulehekül

Põhikoolis väljalangevuse ennetamine aitab tagada tervikuna madala haridustaseme vähendamist noorte seas. Küllap on vajadus igas kooliastmes vaadelda just konkreetsele vanusele toimivaid sekkumismeetmeid.

Käesolevas projektis on tugispetsialistid avaldanud muret selle üle, et õpitegevust otseselt mittemõjutavad sotsiaalsed probleemid avalduvad lapse õpivõimekuses aina varem ja kui kahes esimeses kooliastmes klassiõpetajaga suurema läheduse tõttu tajub laps suuremat toetust koolist ning suudab selle toel paremini toime tulla ka sotsiaalsete pingetega, siis 3. kooliastmest on õpilane kooliolelusvõitluses oluliselt enam üksi, sageli ei ole enam koduklassi, on palju erinevaid aineõpetajaid, kellega kohtutakse vaid ainetundides. Ka on lapsena raskusi tekitanud sotsiaalsed probleemid teismelise eas veelgi enam teadvustatavad ja vajadus neid lahendada veelgi suurem.

Kooli pooleli jätmise tagajärjed

Koolist väljalangemine on oluliselt suurem teema kui üksiku isiku, tema pere või kooli tasand. Ühiskonna heaks toimimiseks on vajalik, et kodanikud tulevad toime nende väljakutsetega, mis võimaldavad neil iseennast majandada ja panustada ennast ühiskonna arengusse. Põhikoolist väljalangejal on keeruline olla võrdne kodanik paremal haridusjärjel olevate isikutega.

Probleeme on täheldatud erinevaid, neli neist on kokkuvõtlikud:

- Koolist väljalangemine on vaid jäämäe tipp, olles seotud teiste, järjest süvenevate probleemidega. Ühiskonna tasandilt vaadatuna on tegemist astmega protsessist, mille jooksul toimub inimese võõrandumine ühiskonnast. (*Kristi Kõiv*)
- Madala haridustasemega noortel on suurem tõenäosus sattuda kuritegelikule teele.
- 17-24aastaste põhihariduseta isikute seas on töötuid 52 %.

- Põhihariduseta isikud on suur koormus riiklikule toetussüsteemile. Põhihariduseta isikute sissetulekutest 82 % on siirded toetussüsteemist ning ainult 12% palgatööst saadav tulu. Samas kui kõrgharidusega inimeste sissetulek palgatööst on 71 % ning siirded moodustavad sissetulekutest ainult 13 %.

(Allikas: Iris Pettai, EAÜI, 2010)

Koolist väljalangemisohus oleva 12-16a õpilase portree

Esialgne EAÜI läbiviidud fookusgrupi uuring (2010) näitab, et mida suurem on koolist väljalangemise oht, seda enam on parameetreid, mis allpool on loetletud. Projektis kaasatud praktikud kinnitavad, et kui on vaadeldav juba pool koolist väljalangemisohus olevast lapse portree tunnustest, siis on abivajadus toimetuleku taastamiseks hädavajalik, aga võib olla ka raskendatud probleemide liigse süvenemise tõttu.

Ükski täiskasvanu ei tohi alahinnata varajase märkamise tähtsust, kui muremärke on vaid kolm-neli ja teised veel ei tule selle pealegi, et lapsel võiks olla raskusi. Nagu ütles Haridus- ja Teadusministeeriumi analüütik, Priit Laanoja Mahena projekti avamisel: „Õige aeg on siis, kui probleemi märkad, mitte siis, kui keegi teine seda näeb.“ See on sõnum nii lapse pere täiskasvanule kui igale üksikule pedagoogile ja tugispetsialistile, aga teadmiste tõusu kaudu ka õpilasele endale.

Üksikuna, iseseisvalt või ühekordselt ilmnedes ei ole ükski järgmine tunnusjoon olulist tähelepanu nõudev. Nii võivad poisid olla väga võimekad koolis ja õpilase koolivahetus võib tuleneda pere elujärje paremaks muutmisest, milleks on tulnud kolida teise piirkonda. Ka tuleb praktilise kogemuse põhjal lisada, et loetelus peaks olema veel üks hindamistegur, „puudub hõivatus huvitegevuse kaudu“.

Järgnevatest teguritest enam kui nelja üheaegne avaldumine peaks panema mõtlema vajadusele luua tugimehhanismid, et tegeleda sellega, mis tegelikult segab õpilase toimetulekut ja et ei tekiks koolist väljalangemisohtu:

- Vahetanud koole (41% koolist väljalangemisohus olevatest lastest).
- Sagedane tunnisegaja (provotseerija, demonstratiivne esineja).
- Sagedased konfliktid suhtlemisel (kergesti tekkivad tülid õpetajate, klassikaaslaste, pereliikmetega).
- Õppimisraskused algavad mahajäämusest matemaatikas ja keeltes.
- Taskaalutu käitumine ja rahutu iseloom (tulemuseks madal käitumishinne).
- Pidev koolikiusamine (enamasti ise ohver, aga ka ise kiusaja või mõlemas rollis).
- Üksik- või kasuvanem (Pooled elavad koos oma isaga ja 81% koos oma emaga. 16%-l on kasuisa ja 5%-l kasuema.)
- Tasakaalutu kodune olukord (2/3 lastest kogevad kodudes korduvaid peretülisid, neist 15% füüsilist vägivalda, 42% kodudes toimuvad aegajalt joomingud).
- Vanematel napib aega lapse jaoks (Vaid iga kolmanda lapse emal ja viienda lapse isal on lapse jaoks alati aega, kui laps seda vajab.)
- Probleemid väljaspool kooli ja kodu (suitsetamine, alkoholi tarbimine, kokkupuuted politseiga, kutsed alaealiste komisjoni).
- Probleemide paljusus (üheaegselt mahajäämus õppimises, konfliktid suhtes, kiusamise ohver ja võimalik kiusaja, madal enesehinnang jne).
- Sagedamini poiss (2/3 koolist väljalangemisohus olevatest õpilastest).

(Allikas: I. Pettai, I. Proos. Põhikooli õpilaste üle-eestiline uuring 2010. EAÜI)

Õpilase toetussoovid on lihtsad

Paraku lihtsad toetussoovid on praktikas kõige keerulisemad rakendada. Juba mõnda aega on erinevad koolielu kajastavad lähenemised rõhutanud, et õpetaja roll ei ole vaid õpetamine. Õpetajalt oodatakse lisaks aineõpetusele oskuslikku suhtlemist ja selle õpetamist ka õpilasele õppeprotsessi käigus, nii et õpilane tajuks toetust.

Õpilasele vajalik aineväline toetus tähendab pedagoogile lisateadmisi ja oskusi nende probleemilahenduste kohta, mis õpilaste toimetulekut häirivad. Vajalik on sisuline koostöö õpilast ümbritsevate täiskasvanute – pedagoogide, lapsevanemate ja koolitugispetsialistide vahel. Ilma tugivõrgustiku omavaheliste kokkulepeteta toetusmehhanismid ei toimi.

Läbimõeldud, oskuslikku ja tulemuslikku koostööd kinnitavad:

- Õpilase adekvaatne enesehinnang ja tõusnud usk iseendasse (innustamise ja jõustamise tulemusel)
- Õpilase suurem enesedistsipliin ja iseseisva õppimise oskus ning vajadus
- Oskuslikum suhtlemine, ka konfliktsetes olukordades tasakaalukam käitumine
- Eesmärkide püstitamine tulevikuks, reaalsed sihid eneseteostuseks

Koolist väljalangemisohus oleva õpilase ootused toetavale täiskasvanule:

- Aidata korraldada õppimismuredega seonduvat (räägib konkreetse aineõpetajaga jne)
- Aidata vähendada põhjuseta puudumisi
- Kaitsta koolikiusamise eest
- Õpetada paremini suhtlema, et ei tekiks konflikte õpetajatega
- Aidata parandada suhtlemist koolikaaslastega, vähendada konflikte
- Suhelda vanematega ja aidata vähendada konflikte kodus

Vajalik usalduskrediit koolis olevatele täiskasvanutele on õpilastelt olemas. EAÜI korraldatud põhikooli õpilaste üle-eestiline uuring (2010) näitas, et enamikule õpilastest on kool üsnagi meeldiv ja usaldusväärne koht, sõltumata sellest, milline on isiklik õpiedu. Koguni 90% õpilastest on üldiselt kooliga rahul, rahulolematuid on vaid 9%. Võib järeldada, et kooli suhtes heitunud on kümnendik, kellega tõenäoliselt peaks tegelema spetsiaalse koolitusega tugispetsialist. Enamiku puhul on võimalused sekkumiseks igal pedagoogil.

Samas võib järeldada ka seda, et koolis käiv õpilane üldiselt usub kooli kõikvõimsusesse, võimalik, et ka vanemad on seda toetanud, et usutakse koolist saadavasse toetusesse lapse murede lahendamisel. Seda enam võib olla enesehinnangut laastav ja riiklikesse süsteemidesse usku kõigutav, kui selgub, et kool ei loo selliseid toetustegevusi, mis aitaksid õpilasel omandada põhihariduse. Ka siis, kui see esmapilgul tundub oluliselt raskendatud.

Õpilast toetava võrgustikutöö keskne isik asub koolis

Kui lapsevanem või tema kohuseid täitev isik on esimene oluline täiskasvanu kogu lapse elu jooksul, siis lapsega tegelevates erinevates institutsioonides kandub ootus sealsetele spetsialistidele, kes peaksid olema teadlikumad ja oskuslikumad lapsega seotud muredele lahendust leidma. Raskuste korral toimetulek on sama keeruline siis, kui aitajaid on palju või kui neid pole üldse. Seetõttu on iga sekkumist vajava juhtumi korral vaja koolis paika panna, kes on konkreetse lapse tugivõrgustiku liider koolis. Aktiivne tugispetsialistide rakendamine Eesti koolides viimastel aastatel on toonud arusaamise, et õpilase probleemide korral saavad ja võivad selleks olla vaid tugispetsialistid. Kui see enamasti võibki nii olla ja täiesti õigustatult, siis on siiski võimalik, et tegelikult asub õpilase tugivõrgustiku liidriks hoopis klassijuhataja või mõni õpilasele väga usaldusväärne pedagoog, ka õppealajuhataja – kõik sõltub kooli võimalustest ja korraldusest. Esmaseid psühhosotsiaalse toetuse ja arengut tagavaid tegevusi saavad, suudavad ja on kohustatud rakendama kõik koolis olevad täiskasvanud.

2010. aastal kehtima hakanud uue Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) sätestab erinevaid tugiteenuseid pakkuvaid võimalusi. Nii on § 37-s õpilase arengu toetamisel märkimisväärne vastutus nii õpetajal ja tugispetsialistidel (eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog). PGS § 58 loetleb tugi- ja mõjutusmeetmeid õpilase suhtes ning alles kooli kodukord sätestab, kes ning millises mahus ja kuidas neid rakendama hakkab. Oluline on iga täiskasvanu õpilast toetavas protsessis.

Tugispetsialisti keskne roll õpilast toetavas võrgustikutöös

Koolist väljalangemise ennetuses on olulised mitmed arusaamised, s.h see, et koolis töötav või koolile oma teenust pakkuv tugispetsialist võib olla õpilasele vahetu toe pakkuja ja korraldaja, kuid on samas pedagoogidele ja lapsevanematele võrdse partnerina nõuandja. Hea ettevalmistusega tugispetsialistid ei alahinda pedagoogi tähtsust õpilase probleemide leevendajana ega kiirusta õpetajat välja lülitama õpilase vahetu toetaja rollist. Ennetava tegevusena koolist väljalangemisohu korral on õpetaja aktiivne tegevus asendamatu.

Kuna aga koolist väljalangemise reaalse ohu korral on probleemide hulk enamasti juba selline, et õpilase toimetulek on raske suures enamuses ainetes ning kaitsesse asumine suhtlemisel loob sageli agressiivset käitumist, siis on tõesti mõistlik, kui tugispetsialist võtab sellises olukorras toetust loova võrgustiku koordineerimise pärast klassijuhatajaga arutelu enda vastutada, et juhtida koostööd.

Kooli tugispetsialistile esitatavad ootused õpilase koolist väljalangemise ennetamiseks on oluliselt üldisemad, kui tema konkreetne ametikoht võib eeldada:

- hea läbirääkimisoskus erinevate osapooltega
- kontaktid väljaspool kooli olevate spetsialistidega
- sotsiaalpedagoogilised teadmised
- psühholoogiaalased teadmised
- nõustamisoskused
- töös vajalike õigusaktide tundmine
- tolerantsus, sõbralikkus, kohusetundlikkus, paindlikkus, emotsionaalne stabiilsus
- praktilises ametialases tegevuses rakendatud eetilised:
  - o neutraalsus, erapooletus
  - o konfidentsiaalsus isikuga kokkulepitud ulatuses
  - o kogutavate andmete kodeerimine / turvaline arhiveerimine
  - o kasutatava informatsiooni täpsus (kohustus kontrollida ja mitte moonutada andmeid)
  - o partneri teavitamine oma käitumispõhimõtetest
  - o kokkulepete kohaselt tegutsemine

Toetav sekkumine vajab suurt teadlikkust ja tunnetatavat toetust

Spetsialistile on oluline saada regulaarselt enesetäiendust ja teiste praktikute kogemusest õppimise võimalust, et lihvida spetsiifilisi teadmisi konkreetsetes olukordades tegutsemiseks. Sama oluline oskusliku tegutsemise kõrval on koolijuhtide toetus spetsialistile, kes probleemsete olukordade lahendamise tegeleb. See võib osutada raskeks konfliktsetel hetkedel, kui napib hetkeolukorra mõistmiseks informatsiooni ja määramatuse tingimustes tuleb langetada kiireid otsuseid. Koolijuhil on oluline juba enne probleemolukordadega tegelemist anda pedagoogile või tugispetsialistile usalduskrediit tööks rasketes suhtesituatsioonides. See eeldab taas teadlikkust, et mõista spetsialisti tööd ja luua kokkuleppeid.

Teadlikkust ja toetust vajab ka lapsevanema ja õpilane, kes probleemiderõngas võivad tahtmatult vastanduda koolis tehtavale.

Mahena projektis on küll rõhuasetus uuringutel, et fikseerida olukord ja tuua esile silmatorkavad tegurid teema ulatuses, samas jagatakse ning vaadeldakse erinevates koolides samade sekkumistehnikate rakendamist töös koolist väljalangemisohus olevate lastega. Spetsialistid vaatlevad ka koolis lapse huvides tehtavat koostööd eri tasanditel ja selle mõju lapse toimetuleku toetamisel. Projekti lõpus tehtavatest kokkuvõtetest võib kasu olla mitte vaid projektis osalenutele, vaid ka teistele praktikutele. Seni on oluline, et iga koolist väljalangemisohus olev laps oleks koheldud sama väärtuslikuna kui edukalt toimetulev laps.

Mõningaid teemakohaseid allikaid

Eesti Statistikaamet, kodulehekülg, <http://pub.stat.ee/>

European Commission, kodulehe hariduslink, http://ec.europa.eu/education/school-education/doc2268_en.htm

Haridus- ja Teadusministeerium (2010) „Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest 2009/2010 õppeaastal“, Tartu

Kraav, I. (2005) „Õpiedutuse tekkepõhjused põhikoolis õpilaste, õpetajate ja lastevanemate arvamuse põhjal“, Tartu

Kõiv, K. (2003) „Antisotsiaalse käitumisega õpilased“, Tartu

Leino, M., Männiste, M. (1996) „Probleemne laps tavakoolis“, Tallinn

Lyche, C. (2010) „Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving,“ OECD Education Working Papers, No 53, OECD Publishing

Mehilane, L. (1997) „Mis on koolilapsel muret?“, Tartu

Naarits, T. (2004) „Õpetaja sotsiaalse kompetentsuse mõju õpilase probleemidele“, Tallinna Pedagoogikaülikooli magistritöö, Tallinn

Nassar, K. jt (2002) „Põhikoolist väljalangevus – kus me oleme täna ja mis saab homme?“, Tartu

Pettai, I., Proos, I. (2010) „Põhikooli õpilaste üle-eestiline uuring 2010“, EAÜI, Tallinn

Pettai, I., Proos, I. (2010) „Õpiraskustega laps põhikoolis: probleemid ja abivajadused“, EAÜI, Tallinn

Tallinnas, 6. märtsil 2011

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks